

QISHLOQ XO‘JALIGINI KO‘P UKLADLIGI SHAROITIDA SOHANI MALAKALI KADRLAR BILAN TA‘MINLASHNING ILMIY ASOSLARI

Yusupov Qudratjon Muxammadqodirovich
Farg‘ona davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya

Ushbu maqola mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarni izchillik bilan amalga oshirilishi natijasida iqtisodiyotning barcha sohalarida, jumladan moddiy ishlab chiqarish sohalarida ham o‘zgarishlar sodir bo‘lishi va bu o‘zgarishlarni yuz berishida moddiy ishlab chiqarish sohasining muhim tarkibiy qismi bo‘lgan qishloq xo‘jaligining o‘rni va roli alohida ahamiyatga ega bo‘lib borayotganligiga bag‘ishlangan. Ayniqsa, bozor munosabatlarini O‘zbekistonda yanada rivojlanib borishi sharoitida qishloq xo‘jaligini ko‘p ukladiligi sharoitida sohani kadrlar bilan ta‘minlash muammolariga e‘tiborni qaratish obyektiv zaruriyat ekanligi yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: bozor iqtisodiyoti, qishloq xo‘jaligi, mutaxassislar, kasbiy tayyorgarlik, mehnatga undash, raqobat, mustaqil xo‘jalik, malaka darajasi, mehnat unumdorligi, sifat talablari, boshqaruv faoliyati.

Аннотация

Данная статья посвящена тому, что в результате последовательного проведения экономических реформ в стране происходят изменения во всех сферах экономики, включая материальное производство, а также место и роль сельского хозяйства, которое является важной составляющей экономики. Сектор материального производства становится особенно важным в этих изменениях. Подчеркивалось, что на проблемы кадрового обеспечения отрасли необходимо обратить внимание, особенно в условиях дальнейшего развития рыночных отношений в Узбекистане, в условиях многоукладности сельского хозяйства.

Ключевые слова: рыночная экономика, сельское хозяйство, специалисты, профессиональная подготовка, мотивация труда, конкуренция, независимая экономика, уровень квалификации, производительность труда, требования к качеству, управленческая деятельность.

Abstract

This article is devoted to the fact that as a result of the consistent implementation of economic reforms in the country, changes are occurring in all sectors of the economy, including in the sphere of material production, and the place and role of agriculture, which is an important component of the sphere of material production, is becoming increasingly important in the occurrence of these changes. In particular, it is emphasized that it is an objective necessity to pay attention to the problems of providing the sector with personnel in the conditions of multi-structured agriculture in the context of the further development of market relations in Uzbekistan.

Keywords: market economy, agriculture, specialists, vocational training, work motivation, competition, independent economy, skill level, labor productivity, quality requirements, management activity.

KIRISH

Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining jadal, samarali rivojlanishi ko'p jihatdan, aynan sohani kerakli yo'nalishdagi mutaxassislar bilan ta'minlanganligi, kasbiy tayyorgarligi va mehnatga undovchi jarayonlarning yuqori darajasiga bog'liq. Bozor iqtisodiyoti sharoitida qishloq xo'jaligi korxonalari raqobat sharoitida faoliyat yurituvchi mustaqil xo'jalik yurituvchi fermer subyektiga aylangan bir paytda mutaxassislarning kasbiy tarkibi, ularning malaka darajasi, mehnat unumdorligi va mas'uliyatiga yangi talablar qo'yilmoqda. Qishloq xo'jaligi xodimlariga, ayniqsa, malakali mutaxassislarga qo'yiladigan yangi sifat talablari bozor iqtisodiyotining ishlab chiqarish, boshqaruv va tijorat faoliyati sohasidagi yangi ilg'or texnologiyalarga yo'naltirilganligi bilan bog'liq bo'lib, ularni faqat to'g'ri tayyorlangan kadrlar o'zlashtira olishi mumkin. Bundan tashqari, cheklangan investitsiya imkoniyatlari tufayli kadrlar resurslarini oqilona shakllantirish va ulardan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan iqtisodiy o'sishning kapital talab qilmaydigan omillari va ishchilarning yuqori motivatsiyasi alohida ahamiyat kasb etishi muhim ekanligini qayd etish lozim.

Qishloq xo'jaligi sohasida malakali kadrlar salohiyatidan samarali foydalanish, oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida malakali kadrlar tayyorlash bilan bog'liq faoliyat samaradorligini oshirish, qishloq xo'jaligi sohasini malakali kadrlar bilan ta'minlash jarayonlari mexanizmini takomillashtirish bo'yicha tadqiqotlar olib borish ilmiy maqola mavzusining dolzarbligidan dalolat beradi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Jahon amaliyotida innovatsion rivojlanish sharoitida boshqarish tizimini rivojlantirish va takomillashtirish, iqtisodiyot tarmoqlari va sohalari uchun kadrlar tayyorlashning ilmiy-nazariy jihatlari ko'plab xorijiy olimlardan Dj.M. Keyns[1] bozor iqtisodiyoti sharoitida xodimlarni boshqarish tizimi rivojlanishining ilmiy va nazariy asoslarini, I.Ansoff[2]malakali mutaxassislarni boshqarish tizimi nuqtayi nazaridan uning o'ziga xos xususiyatlarini, Pol A. Samuelson, Vilyam D.Nordxaus[3], A.Maslou [4] iqtisodiyot tarmoqlari va sohaslarini kadrlar bilan ta'minlashning boshqarish tizimini rivojlantirishga doir ilmiy-tadqiqot ishlarida yoritishga harakat qilganlar.

Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini zamonaviy talab va ehtiyojlariga muvofiq malakali kadrlar bilan ta'minlash va ularni ishga yo'naltirish jarayonlariga majmuaviy yondashish va uni optimal boshqarish va tartibga solishni takomillashtirishning ayrim masalalari mustaqil davlatlar hamdo'stligi mamlakatlari iqtisodchi olimlari tomonidan, xususan, V.A. Bogdanovskiy [5], myehnat bozori talablari asosida qishloq xo'jaligi sohalari uchun malakali kadrlar bilan ta'minlashni boshqarish tizimida ta'lim muassasalari salohiyatini baholash V.D. Korotnev[6], soha xodimlarining kasbiy ta'lim tizimini rivojlantirish qonuniyatlari va tendensiyalarini tahlil qilish N.K.

Dolgushkin[7], Ya.D. Lychak[8], G.N. Gujina[9], va boshqalar tomonidan o'rganilgan.

Qishloq xo'jaligining rivojlanishi bilan bog'liq masalalarning ayrimlari, xususan qishloq xo'jaligi sohasi uchun malakali kadrlar tayyorlash, bitiruvchilarni ish bilan ta'minlash, oliy va o'rta maxsus ma'lumotli malakali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvini samarali tashkil etish va takomillashtirish mamlakatimiz iqtisodchi olimlaridan A.O. Ochilov[10], R. Nurimbetov [11], A.B. Nizamov [12] va boshqalarning ilmiy ishlarida ham tadqiq etilgan. Ushbu olimlar asarlarida O'zbekistonda iqtisodiyotini, shuningdek qishloq xo'jaligi sohasini malakali kadrlar bilan ta'minlash muammolarining nazariy va amaliy masalalariga keng e'tibor qaratilgan. Ammo innovatsion rivojlanish sharoitida qishloq xo'jaligi sohasini malakali kadrlar bilan ta'minlash menejmenti, qishloq xo'jaligi sohasi uchun kadrlarni tayyorlash strategik yo'nalishlarini aniqlash, qishloq xo'jaligi kadrlar bilan ta'minlash tarmog'iga boshqarish tizimini joriy etish kabi masalalar yetarli darajada o'rganilmagan va mos ravishda ushbu muammoga bag'ishlangan adabiyotlar ham kam nashr qilingan. Yuqorida qayd etilgan masalalarni hal qilish zarurati mazkur maqola mavzusini tanlash uning maqsad va vazifalarini belgilash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Ilmiy maqola tadqiqotining nazariy va uslubiy asosini zamonaviy iqtisodiy nazariya, bilishning dialektik usuli, qishloq xo'jaligi xizmatlarini boshqarish, tashkil etish va samaradorligini oshirish muammolari bo'yicha xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning ilmiy ishlari hisoblanadi. Tadqiqot metodologiyasining asosini doimiy rivojlanish va o'zaro bog'liqlikdagi hodisalarni o'rganishni oldindan belgilab beruvchi dialektika tashkil etadi. Ilmiy maqola tadqiqoti iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida yirik tizimlar, sinergetika va prognozlash nazariyalari qoidalari va konsepsiyalaridan foydalangan holda amalga oshirildi. Shuningdek, bozor munosabatlari rivojlanishining obyektiv iqtisodiy qonuniyatlari xulosa va tavsiyalarning ishonchliligini ta'minlaydigan funktsionallikka muvofiq qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Innovatsion rivojlanish sharoitida qishloq xo'jaligi iqtisodiyotining hal qiluvchi omillari qatorida bu soha uchun malakali kadrlarni shakllantirish va boshqarish masalalari ilgari surilmoqda. Agrosanoat majmui va ayniqsa uning o'zagi bo'lgan qishloq xo'jaligi uchun ta'lim va kadrlar tayyorlash sohasidagi davlat siyosati ilg'or bilim va kasbiy dunyoqarashga ega bo'lgan holda qishloq xo'jaligini rivojlantirish borasidagi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. O'zbekiston Respublikasining 2022-2026-yillarga mo'ljallangan barqaror rivojlanish milliy strategiyasida ham shunga e'tibor qaratilgan. Bu, ayniqsa, mamlakat Prezidenti Sh. Mirziyoyevning tadbirkorlar oldidagi nutqida alohida ta'kidlandi. Mamlakatning yaqin kelajakdagi vazifalari orasida iqtisodiy bilimlarni o'zlashtirish, barcha toifadagi qishloq xo'jaligi xodimlarining yangicha tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish,

ularning iqtisodiy malakasi, kasbiy-psixologik tayyorgarligi darajasi bilan belgilab qo'yiladi, bu esa obyektiv ravishda qishloq xo'jaligini kadrlar bilan ta'minlashda tubdan boshqarish tizimini takomillashtirishni talab qiladi.

Qishloq xo'jaligida zamonaviy malakali ishchilar, mexanizatorlardan tortib turli mulkchilik shaklidagi fermer xo'jaliklarining bosh mutaxassislarigacha, zamonaviy qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining resurs va energiya tejovchi, yuqori samarali, intensiv ishlashga moslashtirilgan texnologiyalarini to'liq egallashlari kerak. Ekspert hisob-kitoblariga ko'ra, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining pasayishi nafaqat moliyaviy resurslarning yetishmasligi va ishlab chiqarish salohiyatining barbod bo'lishi, balki, birinchi navbatda, sohada malakali kadrlarning yetishmasligi va ular boshqarish tizimini talab darajasida emasligi bilan bog'liq.

Kadrlar, malaka tushunchalari haqida ilmiy tushunchalarga ega bo'lish g'oyat muhim uslubiy ahamiyatga ega bo'lib, turli fikr-mulohazalarga e'tibor berish maqsadga muvofiqdir. "Kadrlar" deganda, odatda o'tgan davrda professionallikka, shuningdek, tanlagan ish sohasida maxsus bilim yoki ko'nikmaga ega bo'lgan xodimlar tushuniladi. Xodimlar tarkibi - bu istisnosiz, mehnatga jalb qilingan yollanma ishchilar yoki mehnat shartnomasiga muvofiq harakat qiladigan barcha shaxslardir. "Kadrlar"dan farqli o'laroq "xodimlar" tushunchasi keng qamrovli hisoblanadi[9], barcha tashkilotlar, firma va shu kabilarda shug'ullanishini aniq bilish uchun ishlatiladi. "Xodimlar" tushunchasidan foydalanilganda, kasbiy yoki xizmat ko'rsatish asoslari bo'yicha guruhni tashkil etuvchi ma'lum bir tashkilotning xodimlaridir[4].

Shuni ta'kidlash kerakki, boshqa tarmoqlarga nisbatan qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida keyingi yillarda bu salbiy korrelyatsiya ortib bormoqda. Bundan kelib chiqadiki, bu sohada ishchi kuchiga bo'lgan talab ish haqi darajasining pasayish funksiyasidir. Shu bilan birga, so'nggi o'n yillikda innovatsion rivojlanishga o'tish va iqtisodiyotda globallashtirish jarayonlarining kuchayishi sharoitida sohada kadrlar bilan ta'minlash muammolari nazariy va uslubiy jihatdan chuqur o'rganilmagan. Ilmiy ishlanmalardagi "kadrlar" mavzusi qishloq xo'jaligi mehnat bozorini tartibga solish masalalari bilan deyarli bog'lanmagan. Sanoatdagi kadrlar holatini monitoring qilish va prognozlash modellari zarur tadqiqotlar chuqurligini, qishloq xo'jaligining kadrlar salohiyatini baholashni, innovatsion rivojlanish omillarining ushbu jarayonga ta'sirini, bunday muhim iqtisodiy toifalarning evolyutsiyasi va transformatsiyasini ta'minlamadi. Tadqiqotlarda kadrlar masalasi asossiz ravishda faqat qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining kichik tarmog'i va qishloq joylarini ishchi kuchi bilan ta'minlash masalalariga qisqartirildi.

Ilmiy tadqiqotlarning yetishmasligi kadrlar bilan ishlashda tizimli yondashuvni yo'qotishga, federal va mintaqaviy darajada qishloq xo'jaligi xodimlarining mehnat bozorini davlat tomonidan tartibga solishdan amalda voz kechishga olib keldi. So'nggi yillarda mualliflar iqtisodiyotning qishloq xo'jaligi uchun mutaxassislar tayyorlash hajmini sezilarli darajada qisqartirishni va qishloq aholisining muhim qismini shahar aglomeratsiyasiga ko'chirishni taklif qiladigan nashrlar paydo bo'ldi. Ushbu holat O'zbekistonning qishloq xo'jaligida kadrlar nazariyasi va metodologiyasini ishlab chiqishda sezilarli darajada orqada qolishiga olib keldi. Shu munosabat bilan

mamlakatimiz agro oziq-ovqat majmuini innovatsion rivojlanishga o'tish sharoitida sohani kadrlar bilan ta'minlashning mohiyati va shakllarini chuqur o'rganish zarurati dolzarbdir. Bularning barchasi, shuningdek, ushbu masalaning munozaraliligi mavzuni tanlashni, shuningdek, dissertatsiya tadqiqotining maqsad va vazifalarini belgilab berdi.

Davlatning kadrlar va kadrlar siyosatining o'ziga xos xususiyatlari agrosanoat ishlab chiqarishining innovatsion rivojlanishi va uning yangi shakllanayotgan texnologik tuzilmaga o'tishi sharoitida ochib beriladi. An'anaga ko'ra, mahalliy iqtisodiy adabiyotlarda "kadrlar bilan ta'minlash" atamasi ishchi kuchi bilan mehnat munosabatlarini izlash, baholash va shakllantirishga qaratilgan jarayon, shuningdek, xodimlarning kasbiy malaka tuzilmasining miqdoriy va talablarga javob berishini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlar majmui sifatida tushuniladi. Kadrlar toifasi haqidagi bu qarash, bizning fikrimizcha, faqat alohida tashkilotlar uchun amal qiladi va sanoat miqyosida, ayniqsa qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining innovatsion rivojlanish modeliga o'tish davrida, uning mohiyati, roli va roli haqida to'liq tasavvurni bermaydi.

Qishloq xo'jaligining innovatsion rivojlanishga o'tish davrida ushbu yondashuv cheklovchi omilga aylanadi, chunki kadrlar bilan ishlash jarayoni endi "qo'lga olish" va ishlab chiqarish talablariga doimiy ravishda "moslash" rolini belgilash mumkin yemas. o'rtacha ishchi» va texnologik jarayon darajasi. Biz ushbu konsepsiyani tashkilotlarning mehnat bozori institutlari va kadrlarni qayta ishlab chiqarish jarayonini amalga oshirish uchun asos bo'lgan kasbiy ta'lim tizimi bilan kesishishida ko'rib chiqamiz. Tizimli yondashuv nuqtayi nazaridan dissertatsiya ishi kadrlar tizimining quyidagi konsepsiyasini taklif qiladi — bu subyektlar, institutlar (subyektlar o'rtasidagi munosabatlar, o'zaro ta'sir qoidalari) va infratuzilma (ijtimoiy, moliyaviy, tashkiliy) to'plami bo'lib, ular ko'p qirrali xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi. -jamoaviy agrar ishlab chiqarishning mehnat hajmi va tarkibiga bo'lgan optimal ehtiyojni ro'yobga chiqarish darajasidagi jarayon.

Afsuski, resurs yondashuvi sohaning o'ziga xos xususiyatlaridan qat'i nazar, deyarli barcha kadrlar dasturlarida keng tarqalgan bo'lib qolmoqda, uning xususiyatlari erkin bozor raqobati nazariyasiga to'g'ri kelmaydi. Natijada, texnologik tuzilmaning o'zgarishi va postindustrial jamiyatga o'tish sharoitida, samaradorlik o'sishining hal qiluvchi omili inson salohiyatining ijodiy va innovatsion tarkibiy qismlari bo'lganida, "kadrlar" va "xodimlar" toifalari. kadrlar bilan ta'minlash" talablari to'liq bajarilmasdan, ishchilarning kadrlar salohiyatidan samarasiz foydalanilmoqda.

Afsuski, bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida qishloq xo'jaligida kadrlar siyosati va kadrlar bilan ta'minlash muammolariga e'tibor susaydi. Mulkchilik, uni isloh qilish va ko'p tuzilmasi tizimni shakllantirish muammolari bir shaxsda mulkdor va xodimning sohani kadrlar bilan ta'minlashda yangi "yo'nalishga" ga aylandi; Natijada, kasbiy universalizm nazariyasi paydo bo'ldi va amaliyotga tatbiq etildi, unga ko'ra kasblarni birlashtirish va birlashtirishning soddalashtirilgan prinsipi birinchi o'ringa qo'yildi.

Qishloq xo'jaligidagi kadrlar muammolarini hal etishda mehnat omili, moddiy rag'batlantirish va qishloqda turmush sharoitini yaxshilash muhimligini inkor yetmasdan, yangi texnologik tuzilmaga o'tish sharoitida qishloq xo'jaligi tashkilotlari uchun qishloq xo'jaligi mehnat bozorining eng muhim talablari qatorida malakali kadrlar zarur, deb hisoblaymiz. Bozor o'zgarishlari davrida ma'lum bo'lganlardan tashqari, qishloq xo'jaligini kadrlar bilan ta'minlashga ta'sir ko'rsatadigan yangi omillar ham shakllandi. Bu omillar iqtisodiyotdagi inqiroz, xalqaro munosabatlar va o'zaro bog'liqlikning kuchayishi, mahalliy qishloq xo'jaligining innovatsion rivojlanishga o'tishi sharoitida faol namoyon bo'la boshladi.

Ma'lumki, butun qishloq xo'jaligi va qishloq xo'jaligi mehnat bozorini rivojlantirishda qonunchilik bazasini qabul qiluvchi va uning bajarilishini kafolatlaydigan, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining barqaror rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlarini, bandlik va qishloq joylarini rivojlantirishni amalga oshirishda davlat hal qiluvchi rolni o'ynaydi.

Iqtisodiyot tarmoqlarining kadrlar salohiyatini rivojlantirishning ko'plab muammolari hududiy miqyosda hal yetilmoqda. Bir qator olimlarning ta'kidlashicha, davlat rivojlanishning ma'lum maydonini, motivatsiyaga ta'sir qilishning umumiy mexanizmini yaratadi, kadrlar siyosatining umumiy tamoyillarini ishlab chiqadi va nazorat funksiyasini amalga oshiradi. Mintaqa davlat kadrlar siyosatining asosiy subyektiga aylanib bormoqda, bu bir qator omillar: ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi mavjud farqlar, tabiiy va ekologik sharoitlar bilan izohlanadi.

Inson resurslarini shakllantirishni samarali boshqarish tizimli va bosqichma-bosqich xarakterga ega bo'lishi va doimiy ravishda amalga oshirilishi kerak. Iqtisodiyotning agrar sektorida kadrlar resurslarini shakllantirish jarayonining bosqichlarini quyidagi ketma-ketlikda ko'rsatish mumkin: kasbga yo'naltirish ishlari; kasbiy tayyorgarlik; xodimlarni jalb qilish va taqsimlash; xodimlarni ish joylarida ushlab turish. Iqtisodiyotning agrar sektorida kadrlar salohiyatini rivojlantirishning eng muhim xususiyati uning mintaqaviy hal qiluvchi omili bo'lganligi sababli, sanoatda kadrlar resurslarini takror ishlab chiqarish bo'yicha mintaqaviy konsepsiyaning asosiy g'oyasi quyidagilardan iborat bo'lishi kerak. qishloq xo'jaligi tashkilotlari xodimlaridan tortib, butun davlatgacha barcha manfaatdor tomonlarning manfaatlarini hisobga olish lozim bo'ladi.

Qishloq xo'jaligi tashkilotlarining kadrlar salohiyatini shakllantirish aniq tashkilotlar darajasida va ishchilarning faol ishtirokida haqiqiy mehnat salohiyatini, bilim va ko'nikmalar majmuasini yaratishni o'z ichiga oladi, shuning uchun nafaqat davlat va hududlar darajasida, balki tashkilot darajasida ham tizimli o'zgarishlarni amalga oshirish kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shunday qilib, yuqoridagi jarayonlar O'zbekistonda qishloq xo'jaligini malakali kadrlar bilan ta'minlashida muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning rivojlanishi natijasida quyidagi xulosalarni qayd qilamiz:

qishloq xo'jaligi mohiyati jihatidan iqtisodiyot sohalarida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, uning rivojlanishi obyektiv va subyektiv sabablarga bog'liqdir. Chunonchi, qishloq xo'jaligida uning infratuzilmasi bu sohani rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi;

inson, uning har tomonlama uyg'un kamol topishi va farovonligi, shaxs manfaatlarini ro'yobga chiqarishning sharoitlari va ta'sirchan mexanizmlarini yaratish, eskirgan tafakkur va ijtimoiy xulq-atvorning andozalarini o'zgartirish Respublikada amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi va harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Bu jarayon turli omillar va shart-sharoitlar hisobiga ta'minlanadi;

kadrlar tayyorlash tizimining demokratik o'zgarishlar va bozor islohotlari talablariga muvofiq emasligi, o'quv jarayonining moddiy-texnika va axborot bazasi yetarli emasligi, yuqori malakali pedagog kadrlarning etishmasligi, sifatli o'quv-uslubiy va ilmiy adabiyot hamda didaktik materiallarning kamligi, ta'lim tizimi, fan va ishlab chiqarish o'rtasida puxta o'zaro hamkorlik va o'zaro foydali integratsiyaning yo'qligi kadrlar tayyorlashning mavjud tizimidagi jiddiy kamchiliklar sirasiga kiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег — Москва: ЗАО «Бизнеском», 2013.- 402 с.;
2. Ансофф И. Стратегическое управление. – М.: Экономика, 1989. – 221 с.;
3. Пол А. Самуэльсон, Вильям Д.Нордхаус. Экономика: Пер. с англ.- М.: “Лаборатория Базовых Знаний”, 2000. с.571.;
4. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики / А. Маслоу. — СПб.: Евразия, 1999. 430 с.
5. Богдановский В. А. Факторы производительности труда в сельском хозяйстве.- Изд. 2-е, переработанное и дополненное.- М., 2008. 286 с.;
6. Коротнев В. Д. Формирование системы обеспечения сельского хозяйства кадрами управления: Монография. М.: ООО «Петит», 2004. — 258 с.;
7. Долгушкин Н. К. Формирование кадрового потенциала сельского хозяйства (вопросы теории и практики). М.: ФГНУ «Росинформагротех», 2004. 358 с.;
8. Лычак Я.Д. Формирование ключевых квалификаций специалистов сферы туристского сервиса на основе интенсификации обучения: Дисс. ...канд.пед.наук: 13.00.08. 2009 г. — с.34с.
9. Гужина Г.Н. Критерии эффективности кадровой политики. – М.: 2015.
10. Очилов А.О. Юқори малакали кадрлар тайёрлаш тизимини бошқариш муаммолари ва ечимлари // Монография. – Т., Иқтисод-молия, 2011.
11. Нурымбетов Р. Бошқариш самарадорлигини баҳолаш // Жамият ва бошқарув. – 2010. – 4.
12. Низамов А.Б. Совершенствование системы управления региональной экономикой в условиях устойчивого экономического роста. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук. Ташкент, 2018 г.